

O'QUVCHILARNING INDIVIDUAL RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA UDL TA'LIM TIZIMI AFZALLIKLARI

M. Kuntug'mishova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

boshlang'ich ta'lim fakulteti talabasi

Annotatsiya: Bugun Yangi O'zbekiston hayotining barcha sohalari chuqur islohotlar maydoniga aylangan. Bu jarayonda ijtimoiy sohaning asosi hisoblangan ta'lim tizimidagi o'zgarishlar haqida to'lqinlanib so'zlamalikning iloji yo'q. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimining barcha bosqichlarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish bo'yicha amaliy ishlar hal qiluvchi bosqichga kirdi.

Prezidentimiz ta'kidlaganidek: **“Farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo'lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko'plab ijtimoiy muammolarni echish imkoni tug'iladi. Shunday ekan, Yangi O'zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi desam, o'ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo'llab-quvvatlaydi”** ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasida oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, oliy ta'limni modernizatsiya qilish, ilg'or ta'lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida

davlatimiz rahbarining 2019 yil 8 oktyabrdagi farmoni bilan tasdiqlangan **O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasi** sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda.

Individual ta'lim birinchi navbatda o'quvchi shaxsini qadr qimmatini ko'tarishga xizmat qiladi. Individual ta'lim o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga, bilishga bo'lgan qiziqishi va ishtiyoqini oshirishga, olgan bilimlarni kundalik hayotda qo'llay olish ko'nikmasini shakllantirishga xizmat qiladi. Individual yondashuv o'quvchiga qulay bo'lgan ta'lim muhiti va ta'lim jarayonini tashkil etishga yordam beradi. O'quvchi dars jarayonida fanlarni o'zlashtira olmasligi, o'qituvchi tomonidan berilgan ma'lumotlarni qabul qila olmasligi yoki darslikdagi mavzularning tushuna olmasligidan noqulay vaziyatlarga tushishi uning ruhiy olamiga katta ta'sir qiladi. Jamiyatda inson qadr qimmatini ta'minlanishi, bevosita ta'lim jarayonida o'quvchi shaxsini hurmat qilinishi, o'quvchi qiziqishlarini qo'llab quvatlanishi, o'quvchi kamchiliklarini jamoaviy muhokama qilinmasligi natijasida shakllanadi.

Talabalarning individual rivojlanishini ta'minlaydigan keng tarqalgan dars dizayni modellaridan biri o'rganish uchun universal dizayndir (UDL). UDL ta'lim tizimi bo'lib, u o'rganishdagi to'siqlarni minimallashtirish va barcha talabalar, jumladan, turli xil o'rganish uslublari, qobiliyatlari va kelib chiqishi bo'lgan talabalar uchun ta'lim tajribasini optimallashtirishga qaratilgan. UDL asosi darsni loyihalashda moslashuvchan yondashuvni ta'minlaydi va jalb qilish, namoyish qilish, harakat va ifodalashning bir nechta vositalarini taklif qilish zarurligini ta'kidlaydi. Turli xil tasvirlash vositalarini (masalan, multimediyadan foydalanish), harakat va ifodani (masalan, javob variantlarini taqdim etish) va jalb qilishni (masalan, talabalarga tanlov taklif qilish) taklif qilish orqali o'qituvchilar o'quvchilarning turli ehtiyojlari va afzalliklarini qondirishlari mumkin.

UDL-ga moslashtirilgan dars dizayni talabalarning individual o'zgaruvchanligini hisobga oladi va inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishga qaratilgan. Ushbu model o'quvchilarning axborotni qayta ishlash, mazmun bilan shug'ullanish va tushunishlarini namoyish etishning turli usullarini faol ravishda hal qilish muhimligini ta'kidlaydi. UDL orqali o'qituvchilar barcha talabalar uchun ochiq, qiziqarli va mazmunli bo'lishi, ularning individual rivojlanishi va ta'lim muvaffaqiyatini rag'batlantirish uchun maqsadli ravishda darslarni loyihalashi mumkin.

UDLning asosiy tamoyillaridan biri bu har bir o'quvchining individualligi va o'zgaruvchanligini tan olish va barcha talabalar muvaffaqiyat uchun teng imkoniyatlarga ega bo'lishini ta'minlash uchun o'rganishning bir nechta yo'llarini taklif qilishdir. Bu talabalarning turli ehtiyojlarini qondirish uchun shaxsiylashtirilgan va tabaqalashtirilgan ta'lim berish tushunchasiga mos keladi.

Darsni loyihalashda UDL tamoyillaridan foydalangan holda, o'qituvchilar o'quvchilarning individual rivojlanishini qo'llab-quvvatlagan holda o'zlarining to'liq potentsiallarini ro'yobga chiqarishga imkon beradigan yanada moslashtirilgan va sezgir o'rganish tajribasini taqdim etishlari mumkin.

Umumta'lim maktablarida individual yondashuv asosida o'quvchi maktabni bitirish jarayonida maktabni o'zlashtirganlik to'g'risidagi shaxodatnomaning ballar monitoringi asosida oliy ta'limga kirishi, o'quvchida ta'limni keyingi bosqichini egallash bo'yicha qiziqishini oshirish va yangi maqsadlarni belgilashga motivatsiya vazifasini bajaradi. Bir paytning o'zida o'quvchilarga individual yondashuv asosida qo'shimcha kasb hunarni o'rgatilishi bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarning yoki oliy ta'lim muassasasida ta'lim jarayonini davom ettirish imkoniyatiga ega bo'lmagan o'quvchilarga ishlab chiqarish sohasi bilan bog'liq ta'lim muassasasida o'qishini ya'ni ta'limni davom ettirish imkoniyatini beradi. Mana shu natijalar asosida bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar qo'shimcha kasbga

yo'naltirilishi hamda faol o'quvchilarga fanlarning chuqurlashtirib o'tilishi umumta'lim maktablardagi ta'lim sifati va samaradorligi oshirish imkonini beradi.

Xulosa qiladigan bo'lsak, ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan istiqbolli vazifalar, o'zining dolzarbligi hamda amaliy ahamiyati bilan boshqa sohalardagi islohotlardan aslo qolishmaydi. Chunki ushbu sohadagi islohotlarni yanada keng ko'lamda davom ettirish davr talabidir

1/3 O'qituvchilar va talabalarning individual muammolarini tahlil qilish ta'lim muhitida optimal o'quv tajribasi va kasbiy rivojlanishini ta'minlash uchun muhimdir.

Talabalar uchun: Talabalarning individual muammolarini tahlil qilish ularning o'ziga xos akademik, ijtimoiy-emotsional va xulq-atvor muammolarini tushunishni o'z ichiga oladi. Bunga individual ta'lim kamchiliklarini, kognitiv kuchli va zaif tomonlarini, hissiy yoki xulq-atvor muammolarini aniqlash uchun formativ baholash, diagnostik baholash va kuzatishlar kabi turli baholash strategiyalari orqali erishish mumkin. Talabalar duch keladigan muayyan to'siqlarni tushunish o'qituvchilarga o'z ehtiyojlarini samarali hal qilish uchun o'qitish va aralashuv strategiyalarini moslashtirishga imkon beradi.

O'qituvchilar uchun: O'qituvchilarning individual muammolarini tahlil qilish ularning kasbiy rollarida duch keladigan muayyan muammolarni aniqlashga qaratilgan. Bunga sinfni boshqarish, o'qitish strategiyalari, talabalarning turli ehtiyojlariga moslashish, vaqtni boshqarish yoki shaxsiy farovonlik bilan bog'liq qiyinchiliklar kiradi. Ushbu individual muammolarni tushunish ta'lim rahbarlari va professional rivojlanish provayderlariga ushbu muammolarni hal qilish uchun maqsadli yordam va resurslarni taklif qilishda yordam berishi mumkin, natijada o'qituvchilar samaradorligi va ishdan qoniqishni oshiradi.

Integratsiyalashgan yondashuv: Integratsiyalashgan yondashuv o'qituvchi va talaba muammolarining o'zaro bog'liqligini tan olishni o'z ichiga oladi. Misol uchun, o'qituvchilar

samarali ta'lim berishda muayyan qiyinchiliklarga duch kelganda, bu talabalarning ta'lim natijalariga bevosita ta'sir qilishi mumkin. Xuddi shunday, talabalar motivatsiya, xulq-atvor yoki hissiy farovonlik bilan bog'liq qiyinchiliklarga duch kelganda, bu umumiy sinf muhitiga va o'qituvchi va o'quvchining o'zaro munosabatlariga ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar va talabalarning individual ehtiyojlari va muammolarini hisobga olgan holda yaxlit baholash qo'llab-quvvatlovchi va samarali ta'lim muhitini yaratish uchun juda muhimdir.

Qo'llab-quvvatlash strategiyalari: individual muammolarni hal qilish qo'llab-quvvatlash strategiyalarini amalga oshirishni talab qiladi. Talabalar uchun bu maqsadli aralashuvlar, tabaqalashtirilgan ta'lim, maslahat xizmatlari va ijtimoiy-emotsional ta'lim dasturlarini o'z ichiga olishi mumkin. O'qituvchilar uchun u kasbiy rivojlanish imkoniyatlari, murabbiylik, murabbiylik va ularning farovonligi va ta'lim samaradorligini qo'llab-quvvatlaydigan resurslardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin.

Oxir oqibat, o'qituvchilar va talabalarning individual muammolarini chuqur tahlil qilish ijobiy, inklyuziv va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini shakllantirish, talabalar muvaffaqiyati va o'qituvchilarning kasbiy o'sishiga yordam berishning asosidir.

Xulosa qiladigan bo'lsak, ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan istiqbolli vazifalar, o'zining dolzarbligi hamda amaliy ahamiyati bilan boshqa sohalardagi islohotlardan aslo qolishmaydi. Chunki ushbu sohadagi islohotlarni yanada keng ko'lamda davom ettirish davr talabidir

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6108 son Qarori.
2. "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ –4884-son hamda 2021-yil 25-yanvardagi "Xalq ta'limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish choratadbirlari to'g'risida"gi PQ-4963-son Qarori.
3. Mirziyoev Sh. M. Erkin va faravon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi // Toshkent: "O'zbekiston", 2016. – 56 b.
4. Jabbor O'sarov: "Individual ta'lim traektoriyasi mustaqil fikrli yoshlar safini kengaytiradi" Maqola: Yangi O'zbekiston gazetasining 23.12.23y, 267 soni.
5. Azizxo'jaeva N. N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2006